

KÜRESEL FİNANSAL KRİZİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Sadettin PAKSOY*
Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU**

Özet

Finansal piyasalar, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'ndan sonraki en geniş ve en derin kredi krizini yaşamıştır. 2007 yılında başlayan ve sonrasında da küresel bir krize dönüşen finansal dalgalanmanın kaynağı ABD mortgage piyasadır. Son yıllarda yaşanan hızlı küreselleşme süreci ile birlikte, dünya ekonomisinde yoğun bir entegrasyon meydana gelmiştir. Küreselleşmenin sonucu olarak, bu krizin ülkeler ve ülke grupları üzerindeki etkisi farklı genişlikte ve derinlikte olmuştur. Bu çalışmada, küresel finans krizinin Türkiye ekonomisine yaptığı makro ekonomik etkilere dikkat çekilmektedir. Çalışmada özellikle küreselleşme ve küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan küresel krizin nedenleri ve ortaya çıkış süreci üzerinde durulmuş ve son yaşanan küresel krizin, Türkiye'de büyüme olan etkisi analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ekonomik Kriz, Büyüme.

EFFECTS OF THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS ON ECONOMIC GROWTH SAMPLE OF TURKEY

Abstract

Financial markets in the world after the World Economic Depression of 1929 escaped the credit crunch in the most comprehensive and depth so far. Starting in 2007 and after transformed into a global financial crisis, a source of fluctuations in the U.S. is mortgage market. To enter the world's economies in recent years, with a rapid process of globalization, the globalization process has caused the integration of the world economy than in a big way. As a result of globalization, countries and groups of countries on the impact of this crisis has been different in width and depth. In this study, the global financial crisis, Turkey's economy draws attention to the macro-economic effects. The study of globalization and especially the causes of the global crisis caused by globalization and the emergence of concentrate mainly on the process and the recent global financial crisis, the impact of growth in Turkey have been analyzed.

Keywords: Globalization, Economic Crisis, Growth

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
spaksoy@kilis.edu.tr

** Harran Üniversitesi, Bozova Meslek Yüksek Okulu,
ealancioglu@harran.edu.tr

1.GİRİŞ

Küreselleşmeye bağlı olarak ülkeler arasındaki ticari sınırların kalkmasıyla birlikte, herhangi bir ülkede ortaya çıkan ekonomik kriz kolaylıkla diğer ülkeleri de etkileyebilmektedir. Ülke ekonomilerini bu yolla olumsuz olarak etkileyen küresel krizler ülkelerin ulaşmak istediği makro ekonomik hedefleri gerçekleştirmesini güçleştirmektedir. Ülkelerin üretim yapısı, büyüme oranları, fiyat istikrarı, istihdam yapısı, ödemeler dengesi gibi değişkenler küresel krizden etkilenerek ülkelerin ekonomik performanslarını düşürmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, bu krizlerden daha çok etkilenmektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 2007 yılı ortalarında bankacılık sektöründe ortaya çıkan ve daha sonra da küresel bir boyut kazanarak tüm dünyayı etkilemeye başlayan finansal kriz, etkisini artırarak devam etmektedir. Dünyada baş gösteren kriz mali kriz değil küresel ekonomik krizdir. Çünkü özellikle finansal sektörde başlayan krizler oradan reel sektöre geçmektedir. Günümüz ekonomileri entegre duruma geldiği için bir ulusal ekonomide ortaya çıkan kriz bütün dünya ekonomilerine sıçramakta, etkilerini oralarda da göstermektedir.

Finans sektöründen başlamış olsa da, ekonominin her alanında etkisini gösteren bu kriz, ekonomilerin küçülmesi sonucu özellikle istihdamı olumsuz etkilemiştir. Dış ticaretin daralması, iç talebin kısılması üretimi de azaltmış ve işyerleri kapasitelerini düşürmek durumunda kalmış, hatta işyeri kapanmaları yaşanmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden en fazla etkilenen kesim de çalışanlar olmuş ve işsizlik tüm dünyayı etkilemiştir. Bu küresel etkiler, kırılgan bir yapıda olan ülkemizin sosyoekonomik yapısını da olumsuz olarak etkilemiştir. Zaten yüksek olan işsizlik oranının daha da artması, hükümeti bu olumsuz durumu düzeltme yolunda çeşitli önlemler aramaya yöneltmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye ekonomisinin, küresel ölçekli finansal krizden ne ölçüde etkilendiği incelenmektedir. Ayrıca öncelikle küresel krizlerin sınıflandırılması yapılmış, ABD mortgage piyasası ele alınarak krizin ortaya çıkış nedenleri ve gelişimi irdelenmiştir. Daha sonra ise 2008 küresel krizin Türkiye ekonomisine genel etkilerinin yanında özellikle büyüme üzerinde etkisi analiz edilmiştir.

2. KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK KRİZLER

2.1. Küreselleşme Tanımları

Küreselleşme son yıllarda yeryüzünün “her alanında yaşanan gelişmeleri” tanımlamak için kullanılan sihirli bir sözcük haline gelmiştir (Bozkurt, 2000:1).

Bu gelişmelerin politik, ekonomik, kültürel, toplumsal ve teknolojik boyutları olduğu için de küreselleşmenin tanımı kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Kimilerine göre küreselleşme çok uluslu şirketlerin kullandığı bir propaganda sloganı, kimilerine göre ise dünyanın çehresini değiştiren, ulusal sınırları ortadan kaldıran bir süreçtir (Eroğlu ve Albeni, 2002: 19).

Küreselleşme ile dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayın yansımaları, diğer ülkelerde de görülmekte ve sadece olayın ortaya çıktığı ülkeyi değil, binlerce kilometre uzaklıktaki başka ülkeleri de etkilemektedir. Yaşanan bu küreselleşme süreci nedeni ile ekonomik olaylar da birbiri ile iç içe girmiş ve ekonomik olayların yansımaları da bu ilişki nedeni ile daha önemli hale gelmiştir (Yaprak, 2009:2). Küreselleşme kavramıyla ifade edilen sürecin iki bileşeni bulunmaktadır. Bir tanesi sermaye birikimi süreci ile ilgilidir. Burada esas olan sermaye dolaşımının serbestleşmesi, hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması ve yeni yatırım araçlarının devreye girmesidir. Küreselleşmenin esas itici gücü budur ve son on yıl boyunca finansal piyasalar ufuklarını daha evvel hiç görülmemiş derecede genişletmişlerdir (Freeman, 1998: 55).

Küreselleşmenin ekonomik tanımı ise, “Ülke ekonomilerinin dünya ekonomileriyle entegrasyonu; diğer bir ifadeyle, dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesi” olarak veya “malların, hizmetlerin, sermayenin, enformasyonun ve emeğin dünya çapında dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması veya azaltılması” şeklinde yapılabilir (Kutlu, 1998:366). Ekonomik anlamdaki küreselleşme kavramıyla ifade edilen sürecin iki bileşeni bulunmaktadır: Bunlardan birincisi üretim, diğeri ise sermaye birikimi süreci ile ilgilidir. Üretimin küreselleşmesi maliyet, üretim faktörlerinin elverişliliği ve fırsat maliyetleri dikkate alınarak üretimin belirli aşamalarının değişik bölgelerde gerçekleştirilmesi biçiminde ortaya çıkan sistemdir. Sermayenin küreselleşmesinde, esas olan sermaye dolaşımının serbestleşmesi, hacminin artması, hızlanması, yaygınlaşması ve yeni yatırım araçlarının devreye girmesidir. Küreselleşmenin esas itici gücü de budur ve son 30 yıl içinde finansal piyasalar ufuklarını daha evvel hiç görülmemiş derecede genişletmişlerdir. Küreselleşme sürecinde ortaya çıkan hızlı gelişim ve dönüşüm ile birlikte sermayenin mekândan kurtulmuş olduğunu söylemek mümkündür. Böylece, paranın ve bilginin özgür hareketi önünde herhangi bir sınırlama kalmamıştır (Bauman, 1998: 70-90).

Küreselleşmenin temel mantığı; sermayenin karlılığının arttırılmasıdır. Dolayısıyla ekonomi politikalarının da etkin kaynak dağılımının sağlanmasının ve buna bağlı olarak ekonomik refahın arttırılması için kullanılması bu mantığın birincil koşuludur. Bu koşulun sağlanması ise serbestleştirilmiş bir piyasa ekonomisinin oluşmasına bağlıdır. Bu açıdan dünya ekonomilerini tek bir pazara dönüştürerek

karını maksimize etmeyi amaçlayan sermaye için iki temel hedef bulunmaktadır. Bunlardan biri ulusal devletin denetim gücünün sınırlandırılması, diğeri ise emek faktörünün kazanımlarının sınırlandırılmasıdır (Yeldan, 2002: 24-25). Özellikle 1980'li yıllardan itibaren dünya artık yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır. Bu dönemin çeşitli belirleyicileri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak ortaya çıkan süreç; “yenidünya düzeni”, “büyük dönüm noktası”, “bilgi çağı” ve “küreselleşme” gibi kavramlarla anılmaktadır (Afşar,2004: 61).

2.2. Ekonomik Kriz Tanımları

Ekonomik kriz, ekonomide aniden ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan olayların makro açıdan ülke ekonomisini, mikro açıdan ise firmaları ciddi anlamda sarsacak sonuçlar ortaya çıkarmasıdır (Karacan, 1996: 31). Ekonomik kriz genel olarak; piyasada bulunan mallarda, hizmetlerde, bu mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan üretim faktörleri ile farklı piyasalarda oluşan fiyatlarda meydana gelen ekonomik faaliyetlere göre normal olmayan aşırı dalgalamaları ifade eder (Kibritçioğlu, 2001: 175).

Kriz kavramı, 1990'lerden sonra yaşantımızın içine çok daha fazla girmiştir. 1990'lı yıllarda, dünyada finansal piyasalardaki küreselleşme ve şeffaflaşma süreci ile birlikte bilgi teknolojisinde yaşanan buluş ve yeniliklerin finansal tekniklerde ve araçlarda sağladığı gelişim, yaşanan krizlere farklı boyutlar katmıştır. Özellikle bilgisayar ve bilgi teknolojisindeki yeniliklerin finansal araçlar ve finansal hizmetler üzerindeki etkisi ve yeni finansal araçların olağanüstü boyutta artması, sermaye akımlarının hızlanmasını kolaylaştırmış fakat aynı zamanda krizleri yaygınlaştırmada ve algılamada da hızlandırıcı bir rol üstlenmiştir (Öztürk ve Gövdere, 2010: 380).

Günümüzde de kriz kavramı, genellikle boyutlarının dünya ölçekli olması nedeniyle “küresel kriz”ler olarak adlandırılmaktadır. Çünkü küreselleşmenin olumsuz bir etkisi olarak dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen kriz, birbirine sıkı sıkıya bağlı bütünleşmiş mali piyasalar yoluyla diğer ülkelere yayılabilmektedir (Eroğlu ve Albeni, 2002: 19).

1980'li yılların sonunda liberal politikalar daha aşırı bir şekilde uygulanmaya konmuştur. Globalleşme adını taşıyan bu model, sermayenin en yüksek getiriye elde edeceği alana serbestçe girip çıkmasını temel alan bir modeldir. Gerçekleşebilmesi için de devletin müdahaleci ve koruyucu kimliğinden çıkmasını ve ekonomik düzenlemeleri piyasaya bırakması gerekmektedir. Ancak, 1990 ve onu takip eden yıllar beklentilerin tersine dünya genelinde ekonomik

gelişmenin yavaşladığı yıllar olmuştur. Gelişmiş ülkelerde üretim ve verimliliğin artış hızının düşmesi toplam üretimi geriletirken; bu gelişmeye ek olarak yatırımlarda önemli oranlarda düşüşler gözlenmiştir. Bu durum, Türkiye gibi sanayileşmiş ülke ekonomileriyle bütünleşme sürecine giren gelişmekte olan ülkeleri derinden etkilemiştir. Zira ekonomik durgunluğun etkisiyle tasarruf oranlarının düşmeye başlaması hem gelişmiş ülke ekonomilerinden, hem de dünya ticaret ve sermaye piyasalarından az gelişmiş ülkelerin aldıkları payın azalmasına neden olmuştur. Böylece finansal küreselleşme sorun üretmeye başlamıştır. Finansal serbestleşmenin ortaya çıkardığı en önemli zarar küresel finansal krizlerdir (Kar ve Günay, 2003: 20).

2.2.1.Finansal Krizler

Gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) siyasi sistemlerini demokratik hale getirmeye çalışmakta olup, bu sistemle uyumlu olarak çalışan serbest piyasa ekonomisini benimsemektedirler. 1990'larla birlikte piyasa ekonomisine geçilirken hem büyük zorluklar, hem de büyük fırsatlar doğmuştur. Daha önce sadece bir ülke, devletin hemen hemen ekonominin tüm yönlerini kontrol altına almış olduğu bir durumdan, tercihlere yönelik kararların piyasalar yolu ile oluştuğu bir duruma geçmek için planlı bir girişimde bulunmuştur (Stiglitz, 2002: 160).

Finansal serbestleşme ile ilgili yapılan tanımlar içerisinde aşağıda belirtilen tanım bu hareketlerin teknik anlamdaki tüm yönlerini ifade etmektedir: “Gelişmekte olan ülkeler, mali sistemlerini serbestleştirmek amacıyla bir dizi reformlar yapmışlardır. Bunların en önemlileri, faiz oranlarının serbest bırakılarak kredi tavanlarının kaldırılması, bankaların merkez bankalarında tutmak zorunda oldukları mevduat munzam karşılık oranlarının indirilmesi ya da tamamen kaldırılması, bankacılık sektörünün hem yabancı hem de yerleşiklere açılması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesidir” (Güloğlu ve Altunoğlu, 2002: 3).

Finansal kriz, finansal piyasaların kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirememesi halidir. Ülkedeki tasarrufların reel ekonomiye kazandırılmasında aracı olan bankacılık sisteminin yükümlülüklerini yerine getiremez hale gelmesi, menkul kıymet borsalarında hisse fiyatlarının çok hızlı düşüşleri, merkez bankalarının mali piyasaları yönlendirici fonksiyonun yetersiz ya da etkinsiz kalması gibi bir çok neden finansal kaynaklı ekonomik krizlere neden olmaktadır (Eroğlu ve Albeni, 2002: 98). Başka bir ifade ile finansal krizler, reel ekonomi üzerinde büyük yıkıcı etkiler oluşturabilen ve piyasaların etkin işleyiş gücünü bozan finansal piyasalardaki çöküşlerdir (Taylor, 2009).

3. 2008 Küresel Finansal Krizin Nedenleri

Finansal krizler, finansal piyasaların etkin bir şekilde fonksiyon görememesi ile sonuçlanırlar. Bu da ekonomik faaliyet hacminde şiddetli daralmalara yol açar. Mishkin (2001: 3), finansal krizlere kapı aralayan dört önemli faktör üzerinde durmaktadır. Bunlar:

- 1- Finansal sektör bilançolarındaki bozulma,
- 2- Faiz oranlarındaki artışlar,
- 3- Belirsizlikteki artışlar,
- 4- Varlık fiyatlarındaki değişimler nedeniyle finansal olmayan şirket bilançolarının (nonfinancial balance sheets) bozulması, şeklinde sıralanabilir.

Son yirmi yılda finansal piyasalar çok büyük değişim geçirmiştir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte bilgiye daha kolay ve ucuz ulaşılabilmesi, bilginin daha etkin kullanılabilmesini sağlamış, sayısal tekniklerle birlikte risk ve getiri beklentilerine göre birçok finansal ürün geliştirilmiştir. Ayrıca, finansal ürünlerdeki çeşitlilik risk tercihlerinin genişlemesine, katılımcı sayısının artmasına ve piyasaların büyümesine neden olmuştur. Özellikle banka odaklı finansal piyasalardan piyasa odaklı finansal piyasalara geçiş yapısal anlamda finans sektörünü değişime uğratmıştır. Her bilginin dikkatle ele alındığı, 24 saat sürekli işleyen ve coğrafi sınırları olmayan, odağında ise ABD piyasalarının olduğu bir piyasalar sistemi ortaya çıkmıştır. ABD’de yaşanan bir sıkıntı küresel sistem içerisindeki tüm piyasalara yansımakta, belli bir ülkeye has olayın etkisi aynen yaşanan krizde olduğu gibi, düşünüldüğünden çok daha büyük olabilmektedir (BDDK, 2008: 11).

Mortgage sistemide, günümüzdeki finansal piyasalar açısından son derece önemli bir role sahiptir. Kira öder gibi konut sahibi olmayı amaçlayan mortgage, belirli bir gayrimenkulün ipotek gösterilmesi suretiyle kredi alınması yöntemidir. Mortgage, konut sahibi olmak isteyenlerin uzun vadeli ve düşük faiz oranları ile konut sahibi olmasını amaçlayan bir sistemdir. Mortgage sisteminde, gayrimenkulüne ipotek konulmak suretiyle borçlanan taraf borcunu önceden belirlenen vadelerde ödemeyi taahhüt etmektedir. Borçlu borcunu belirlenen vadelerde ödemez ise, kredi veren taraf ipotek konulan gayrimenkulü satma ve alacağını bu tutardan tahsil etme hakkına sahip olmaktadır (Ateş, 2005: 50).

Dünyada 2007-2008 döneminde ortaya çıkan küresel finansal dalgalanmanın kaynağı, ABD’de 2007 yılı Ağustos ayında başlayan mortgage krizidir. Piyasa yapısı, denetim eksiklikleri ve bu süreçte

izlenen politikalar sonuçta öngörülemeyen olumsuzluklara yol açmıştır (Tong ve Shang, 2008).

Krizi ortaya çıkaran nedenler arasında, son dönemlerde ABD'nin gayrimenkul piyasasında ortaya çıkan aşırı fiyat artışları, konut kredisi alan riskli kişilerin bu kredileri geri ödememesi ve bunları önlemek amacıyla kullanılan finansal araçların etkin bir şekilde işletilememesi sonucu piyasaya sürülen milyar dolarlar sayılmaktadır (Ünal ve Kaya, 2009: 4).

2008 Mortgage krizinin başlıca nedenleri arasında mortgage kredilerinin yapısının bozulması, faiz yapısının uyumsuzlaşması, konut fiyatlarındaki şişmeler, menkul kıymetlerin fonlanmasında yaşanan sıkışıklık, kredi türev piyasaları alanının büyümesi ve kredi derecelendirme sürecindeki sorunlar yer almaktadır (Coşkun ve Balatan, 2009: 16).

Küresel ekonomik krizin, ABD'de ortaya çıkışı ve gelişimi, dramatik bir olaylar zinciri neticesinde olmuştur. Bu süreci şöyle sıralamak mümkündür: Düşük faiz oranları, konut piyasasında oluşan balon, bu balonun patlaması, bankacılık sisteminin çökmesi, sistemi yeniden işler hale getirmek için harcanan çabalar, üretim hacminde ciddi düşüş, işsizlik oranlarında artış, durgunluk belirtileri, ekonominin düzelmesi amacıyla oluşturulan program ve bu programın finansmanı için kamu borcunda meydana gelen büyük artış (Öztürk ve Özdemir, 2010: 12).

2001 sonrası dönemde ABD ekonomisinin artan cari açıkları uluslararası likiditenin temel kaynağı haline gelmiştir. Mekanizmanın şu biçimde işlediği söylenebilir: ABD, cari açığı arttığında dünyaya daha fazla dolar ihraç etmeye başlamakta, ABD'nin dünya ekonomisine ihraç ettiği dolarlar gelişmekte olan ülkelere döviz rezervi olarak biriktirilmektedir. Döviz rezervi biriktirme davranışı ABD tahvillerine olan talebi artırmakta, ABD tahvillerine yönelik talebin artması ABD'de iç faiz oranlarının düşmesine hizmet etmekte ve ABD'de iç faiz oranları düştüğünde Türkiye ekonomisi gibi ülkelere yönelik sermaye akımları artmaktadır. Bu açıdan ilginç olan nokta ABD ekonomisi cari açık vererek bütçe açığını da finanse etmekte ve bu süreçte temel olarak kur riski üstlenmekte yani ABD'nin dış kaynak kullanımı mali piyasalardaki dalgalanmalardan temel olarak etkilenmemektedir. Bu çerçevede ele alındığında 2008 yılında ortaya çıkan kriz sürecinin arka planında ABD ekonomisinin yüksek cari açık verme davranışı bulunmaktadır (Togay ve Köse, 2010: 19). Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu süreçte ABD Merkez Bankası FED, bir yandan Amerikan ekonomisini canlı tutmak, diğer yandan ise devlet borçlarını arttırmamak için düşük faiz

politikası izlemiştir. Bu politikanın aynı zamanda yüksek düzeyde seyreden cari açığın nisbi olarak daralmasına olumlu katkıda bulunacağı beklentisi de dikkate alınmıştır. Fakat genişletici para politikasının gereğinden fazla uzun sürdürülmesi sonucunda yaşanmakta olan krize giden sürecin piminin çekildiği yolundaki görüşler artan oranda kabul görmektedir (MÜSİAD, 2009;28).

Ancak bu krizi diğerlerinden ayıran çok temel farklılıklar da bulunmaktadır. İlk olarak, son kriz gerçek anlamda 'küresel' bir krizdir; zira dünyanın hemen hiçbir ülkesi krizden korunabilmeyi başaramamış, değişik kanallardan da olsa bir şekilde krizin yıkıcı etkilerine muhatap olmuştur. İkinci olarak, son finansal kriz 1929'daki Büyük Depresyon'dan bu yana dünyanın karşı karşıya kaldığı "en derin" ekonomik krizdir. Uluslararası Para Fonu (IMF), Ekim 2008 tarihli raporunda " dünya ekonomisi, gelişmiş finansal piyasaların 1930'lardan bu yana yüz yüze geldiği en tehlikeli şokla beraber büyük bir çöküşe girmiş bulunmaktadır" tespitiyle krizin vahametini ortaya koymuş bulunmaktadır (Aktaran: Kutlay, 2009: 58).

3.1. 2008 Küresel Krizin Türkiye Ekonomisine Etkileri

Öte yandan, telekomünikasyonda yaşanan baş döndürücü gelişmeler küreselleşmeye ivme kazandırmıştır. Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler de hızlanmıştır. Bu gelişmeler, ticarete ülkeler arası sınırların kalkmasına ve ekonomik ilişkilerin ilerlemesine yol açmıştır. Ancak, küreselleşme ile birlikte dünya ekonomilerini tehdit eden yeni durumlar ortaya çıkmıştır. Küresel ekonomik krizler bunlardan birisidir. 2007 yılının ortalarında ABD'de mortgage piyasasında başlayan finansal kriz, dünya ekonomileri üzerinde büyük etkiler yapmaktadır. Doğal olarak bu krizden Türkiye de etkilenmiş ve bazı makro ve mikro ekonomik göstergelerde olumsuzluklar yaşanmıştır.

Türkiye ekonomisi son on yıl içerisinde 1999, 2000 ve 2001 olmak üzere üç önemli kriz geçirmiş, 2008 Ekonomik krizinin etkileri kısmen de hala devam etmektedir. Bu krizlerin üç tanesinde de ekonomiyi normalleştirmek için IMF ile stand-by anlaşmaları çerçevesinde istikrar programları uygulanmıştır. Fakat uygulanan istikrar programları başarılı olamamıştır. Bunun en önemli nedeni istikrar programlarının kalıcı ve bir bütün olarak uygulanmaması ve programların gerekli kredibilitiyi oluşturamamasıdır (Yıldırım, 2010: 49).

Ekonomik krizin Türkiye ekonomisine etkileri hem finansal piyasalar hem de reel ekonomi üzerinde kendini göstermektedir. Türkiye

ekonomisi Cumhuriyetin kuruluş yıllarından günümüze kadar değişik boyutta ve özellikte krizlerle karşılaşmıştır. Bunlardan bir kısmı ekonominin iyi yönetilememesinden dolayı kendimizden kaynaklanmış, bir kısmı da dış ülkelerde oluşan krizlerden kaynaklanmıştır. Kendimizden kaynaklanan krizlere 2000 ve 2001 krizlerini, dışarıdan kaynaklanan krizlere de 1929 ve 1999 krizleri örnek verilebilir. Ekonomik krizler genel olarak finansal piyasalarda başlamakta daha sonra reel ekonomiyi de etkisi altına alarak tüm ekonomiyi kapsamaktadır (Yıldırım, 2010: 49). 2000 sonrası, Türkiye ekonomisi ucuz kredi imkânları, ucuz ithalat ve düşük döviz kuru politikaları ile reel sektörü canlandırırken hedeflediği büyüme oranlarına da ulaşmış ancak bunun karşılığında önemli tutarlarda dış borçların artması ve cari açık sorunlarıyla karşılaşmıştır. Böyle bir ortamda dünya konjonktüründe yaşanan finansal kriz ve sonrası daralma hiç kuşkusuz Türkiye ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir (Susam ve Bakkal, 2008: 73).

Hükümetin 2002 yılından itibaren kararlılıkla uyguladığı ekonomik ve mali politikaların sonucunda gelir ve giderler arasında uyumun gerçekleşmiş olması, bütçede etkinlik ve tasarruf artışı sağlamış, vergi gelirlerinde ise yüksek performans sayesinde bütçe gelirlerinde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bu çerçevede merkezi yönetim bütçe giderlerinin GSYH'ye oranı ile faiz giderlerinin bütçe içindeki GSYH içindeki oranı azaltılmıştır. Bütçe açığının belirgin şekilde düşürülmesiyle ve her yıl istikrarlı bir şekilde elde edilen faiz dışı fazla neticesinde kamu kesimi borçlanma gereğinde (KKBG) ve kamu borç stokunun GSYH'ye oranında önemli oranda düşüşler sağlanmıştır. Tablo 1'den görüleceği üzere, 2002 yılında %11,5 olan bütçe açığının GSYH içindeki payı 2007 yılı sonunda %1,6'ya gerilemiştir. Bu gerilemeye paralel olarak KKBG'nin GSYH içindeki paylarında da düşüşler kaydedilmiş, 2002 yılında %9,8 olan KKBG'nin GSYH içindeki payı 2007 yılında %0,07'ye gerilemiştir (Taban, 2011:6).

Tablo 1. Temel Ekonomik Göstergeler(2002-2007)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
GSYH(Cari Milyon TL)	350.476	454.781	559.033	648.932	758.391	843.178
Büyüme Hızı(%)	6,2	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7
TÜFE(%)	29,7	18,4	9,3	7,7	9,7	8,4
Bütçe Açığı/GSYH(%)	11,5	8,8	5,2	1,1	0,6	1,62
İşsizlik Oranı(%)	10,3	10,5	10,8	10,6	10,2	10,3
KKBG/GSYH(%)	9,98	7,32	3,63	-0,07	-1,88	0,07
Kamu Net Borç Stoku/GSYH(%)	61,4	55,1	49	41,6	34	29,5
Kamu Net Dış Borç Stoku/GSYH(%)	25,2	17,2	13,4	6,5	4	1,3
Kamu Net İç Borç Stoku/GSYH(%)	36,2	37,9	35,7	35,2	30	28,1
Cari Açık/GSYH(%)	0,3	2,5	3,7	4,6	6,1	5,9

Kaynak: Maliye Bakanlığı,2011.

Borcun sürdürülebilirliği, borç yükünün makul seviyelere düşürülmesi ve bu düzeylerde tutulması, makroekonomik istikrarın sağlanması açısından en temel unsurlardır. Brüt borç stokunun dikkate alınması, bir ülkenin borç yükünün değerlendirilmesinde çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Kamunun taşıdığı borç yükünün daha doğru bir şekilde ölçülebilmesi için kamu sektörünün mali yükümlülüklerinin yanı sıra sahip olduğu finansal varlıklarının da hesaba katılması gerekir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de borçluluk düzeyinin analizlerinde en çok kullanılan göstergeler arasında kamu net borç stoku rakamları ile bunların GSYH’ye oranları yer almaktadır. 2002 yılında %61,4 olan kamu net borç stokunun GSYH’ye oranı, 2007 yılında %29,5 seviyesine gerilemiştir. Özellikle kamunun net dış borcunun GSYH’ye oranındaki azalış dikkat çekicidir. Bu oran 2002 yılında %25’in üzerinde iken 2007 yılının sonuna gelindiğinde %1,3’e gerilemiştir.

Fiyat hareketlerine bakıldığında, 2002 yılı sonu itibariyle yaklaşık %30 olan TÜFE enflasyonu 2004 yılı ile birlikte tek haneli rakamlara düşmüştür. 2004 yılında %9,3 olan enflasyon oranı 2005 yılında %7,7’ye

gerilemiştir. 2006 sonu itibariyle de %9,7 gerçekleşen enflasyon oranı, 2007 yılında %8,4 olmuştur.

2002-2007 yılları arasında Türkiye ekonomisinde yaşanan iki olumsuz gelişme; yüksek büyümeye rağmen işsizlik oranlarının azaltılamaması ve cari işlemler bilançosunda sürekli ve büyük oranda açık vermesidir. 2002 yılında %10,3 olan işsizlik oranı, 2007 yılında da değişmemiştir. Cari açık yönünden ise, 2002 yılında %0,3 olan cari açığın GSYH'ye oranı, artan girdi ihtiyacı ve enerji fiyatları nedeniyle 2006 yılında %6,1'e yükselmiştir. 2007 yılında ise, ihracat artışının ithalat artışından hızlı gerçekleşmesi, bu oranı %5,9'a gerilemiştir (Taban, 2011:6).

Kürsel boyutta yaşanan finansal kriz, ABD ve Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerin yanı sıra özellikle bu ülkelerle ticari faaliyetleri olan ülkeler başta olmak üzere bütün ülkelerin makroekonomik değişkenlerini etkilemiştir. Bu etkileşimin boyutlarının ülke ekonomilerinin dışa açıklığı veya dışa bağımlılığı ile paralel olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye gibi gelişmekte olan ülke kategorisinde yer alan ülkelerin hem finansal piyasalarının hem de reel ekonomilerinin yaşanan bu krizden etkilenmesi olağan bir gelişmedir. Çünkü Türkiye dış ticaret faaliyetlerinin önemli bir bölümünü krizin en yoğun yaşandığı Avrupa Birliği (AB) ülkeleriyle yapmaktadır. Bu nedenle, AB ülkelerinde yaşanan bir talep daralması, ihracatının büyük bir bölümü bu ülkelere olan Türkiye gibi ülke ekonomilerinin makro değişkenlerini olumsuz etkilemektedir. Türkiye'deki finansal piyasalar krizden beklendiği kadar olumsuz etkilenmemiştir. 2001 kriziyle finansal sistemini yeniden organize eden ve güçlendiren Türkiye, finansal krizden kolay sıyrılmış, ancak asıl etki reel piyasalarda hissedilmiştir (Macovei, 2009: 1). Ülkemiz reel kesimi, küresel krizden nasibini fazlasıyla almıştır. Küresel kredi musluklarının kısılması, kredi maliyetlerinin yükselmesi, yurtdışı pazarların daralması gibi daha birçok nedenden dolayı reel sektör büyük kayıplar yaşamıştır. Bu kayıplar, ülkemiz makro ekonomik göstergelerine de yansımıştır. Büyüme, işsizlik ve enflasyon rakamları, ülkemizin büyük çapta bir daralmayla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

3.1.1. Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Finansal krizin reel ekonomik aktivite üzerindeki olumsuz etkileri; küresel ölçekte büyüme, ticaret hacmi ve sermaye hareketleri üzerinde daraltıcı etkisiyle birlikte derinleşmiştir (BDDK,2008:1-6). Gelişmiş ülkelerde başlayarak daha sonra gelişmekte olan ülkeler de dâhil tüm dünyayı şiddetli bir şekilde sarsan bu kriz sonucunda pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke resesyona girmiş ve ekonomik yavaşlama küresel

ölçekte daha da belirginlik kazanmaya başlamıştır (Berkmen vd. 2009:3). Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler tarafından krize yönelik olarak alınan tüm tedbirlere rağmen, küresel finansal krizinin neden olduğu güven kaybı, ekonomik aktiviteyi küresel ölçekte yavaşlatarak büyüme oranlarının belirgin bir şekilde azalmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2009:4).

Küresel finansal krizinin Türkiye ekonomisine etkileri ekonomik büyümede gerileme ve işsizlikte artış ile reel sektörde kendini göstermiştir. Ekonomik büyümedeki gerilemenin en önemli nedeni ise yurtiçi ve yurtdışı talep yetersizliğidir (Togay ve Köse, 2010: 71).

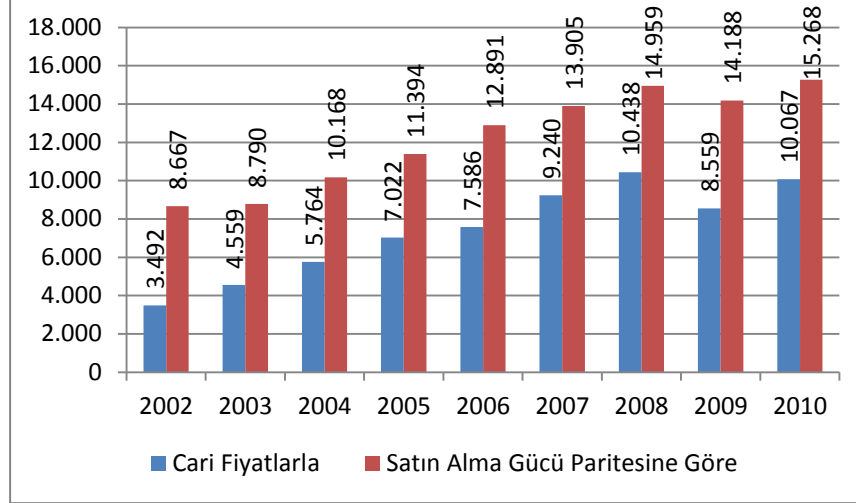
Tablo 2. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Yıl	Sabit Fiyatlarla (Milyon TL)	Gelişme Hızı (%)	Cari Fiyatlarla (Milyon TL)	Gelişme Hızı (%)
2002	72,519	6,2	350,476	45,9
2003	76,338	5,3	454,780	29,8
2004	83,485	9,4	559,033	22,9
2005	90,499	8,4	648,931	16,1
2006	96,738	6,9	758,390	16,9
2007	101,254	4,7	843,178	11,2
2008	101,921	0,7	950,534	12,7
2009	97,003	-4,8	952,538	0,20
2010	105,68	8,9	105,739	16,0
2011Ç-1	26,112	11,6	288,390	19,2
2011Ç-2	27,910	8,8	318,404	19,2
2011Ç-3	31,029	8,2	348,802	17,4

Kaynak: TÜİK

Tablo 2'ye göre 2002 den küresel finansal krizin etkisini gösterdiği 2008'e kadar Türkiye ekonomisi bir büyüme trendi yakalamıştır. 2002 yılında büyüme hızı %6,2 iken, krizin etkisini gösterdiği 2009 yılında % -4,8'ye kadar düşmüştür. 2010 yılında ekonomik büyüme %8,9 gibi beklenilmeyen bir büyüme oranı gerçekleşmiştir. Bu büyüme oranları Türkiye ekonomisinin krizden hızlı bir çıkışının göstergesi olmuştur. Aynı zamanda büyümede yakalana ivme 2011 yılı 1.çeyreğinde %11,6, 2. çeyreğinde %8,8 ve 3. çeyreğinde de %8,2 büyüme oranları gerçekleşmiştir.

Grafik 1. Kişi Başına GSYH(\$ Bin TL)

Kaynak: TÜİK

2001 yılının ikinci çeyreğinde büyümede sağlanan artışlar, ülkede kişi başına düşen GSYH miktarında da artışı beraberinde getirmiştir. TÜİK verilerine göre 2010 yılında kişi başına düşen GSYH değeri cari fiyatlarla 10.067 ABD Doları olarak hesaplanmış iken, bu değer 2002 yılında 3.492 ABD Doları olarak hesaplanmıştır (Grafik 1). Son 10 yılda kişi başına düşen gelirden gerçekleşen yaklaşık 3 kat artış, hem vatandaşların yaşam standardında olumlu değişiklikler meydana getirmiş hem de gelir dağılımı üzerinde pozitif etki yapmıştır.

2002 yılından buyana Türkiye, gelir düzeyindeki farklılıkta kaydettiği ilerlemeler ile AB ile arasındaki kalkınmışlık farkını kapatma sürecine girmiştir. 2002 yılındaki satın alma gücü paritesine göre, kişi başına milli gelir düzeyi ile AB ortalamasının %37'si seviyesinde bulunan Türkiye, 2010 yılı itibarıyla AB'nin %48 seviyesini yakalamış ve anlamlı düzeyde bir yakınsama sağlamıştır (Maliye Bakanlığı, 2011: 36).

GSYH verilerindeki düzeltilmelerin, 2010 yılında piyasalardaki beklentilerin iyileşmiş olmasının ve kararlı politikalarla sürdürülen istikrarın oluşturduğu güven ortamının, ekonomiyi canlandırdığını söylemek mümkündür. Sermaye girişiyle beraber güçlü biçimde finanse edilen yatırımlar, büyümenin güçlü olmasını sağlamıştır. Harcamalar yönünden büyümenin kompozisyonu, iç ve dış talepteki ayrışmanın belirginleştiğini göstermektedir. İç talebe dayalı bir büyüme yaşanırken dış talep büyümeyi olumsuz yönde etkilemeye devam etmiştir. Özel

sektörün tüketim ve yatırım harcamalarındaki istikrarlı artışı, talep yönlü canlanmanın itici gücü olmuş ve büyümeyi önemli ölçüde tetiklemiştir.

2009 yılında harcamalar yönünden, krizin etkisiyle özel sektör yatırım ve tüketim harcamalarındaki düşüşler, GSYH'nin daralmasında etkili olurken; kamu sektörü tüketim harcamaları, iç ve dış talepteki daralmanın ekonomik faaliyetler üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılmasında etkin bir rol üstlenmiştir. Kriz dönemlerinde GSYH'ye olumsuz katkıda bulunan stok değişimleri de 2009 yılında yaşanan daralmada önemli rol oynamıştır. Net ihracat ise bu dönemde büyümeye pozitif katkıda bulunmuştur. Bu durum, ithalatın ihracattan daha hızlı düşmesinden kaynaklanmıştır (Maliye Bakanlığı.2010: 31).

Tablo: 2. Sektörel Büyüme Hızları

	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSYH
2002	8.8	4.6	4.8	6.2
2003	-2.0	7.8	4.1	5.3
2004	2.8	11.8	9.7	9.4
2005	7.2	8.7	8.6	8.4
2006	1.4	10.2	7.1	6.9
2007	-6.7	5.8	6.4	4.7
2008	4.3	-1.3	2.3	0.7
1.Ç	6.3	6.2	7.3	6.9
2.Ç	0.1	2.4	4.6	3.5
3.Ç	6.4	-2.0	1.5	1.1
4.Ç	2.9	-11.3	-3.4	-5.5
2009	3.6	-8.6	-1.8	-4.8
1.Ç	-1.2	-20.7	-8.4	-12.4
2.Ç	6.2	-13.0	-4.7	-6.9
3.Ç	4.4	-6.9	-0.3	-1.6
4.Ç	2.1	7.9	6.1	6.3
2010	1.6	13.6	7.7	8.9
1.Ç	0.8	17.5	9.1	11.4
2.Ç	1.7	15.9	8.2	10.2
3.Ç	0.0	9.9	4.9	5.5
4.Ç	5.1	11.7	8.7	9.3

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

2009 yılında büyümenin yaşandığı tek sektör tarım olmuştur. Ancak tarımın GSYH içindeki payı düşük olduğu için büyümeye katkısı sınırlı kalmıştır. GSYH içinde en büyük ağırlığa sahip olan ve büyümenin lokomotifini sayılan sanayi ve hizmetler sektörlerinde ise, 2009 yılında

daralmalar meydana gelmiştir. 2010 yılında tüm sektörlerde bir büyüme gözlenmiştir.

Ekonomide gerçekleşen büyümenin altında yatan faktörlerden belki de en önemlisi, uygulanmakta olan ekonomi politikalarına piyasa aktörleri tarafından verilen güvenin devam etmesidir. Bu yüzden, küresel krizin devam ettiği dönemlerde özel sektör ve uluslararası yatırımcılar yatırım yapmaya devam etmiştir. Özel sektör ve uluslararası yatırımcılar tarafından gerçekleştirilen bu yatırımlar bir yandan ekonomide üretim kapasitesini artırırken, diğer yandan talep yoluyla ekonomik büyümeyi de hızlandırmıştır (Karagöl, 2011:2).

Ekonomik büyümede ortaya çıkan bu tabloya göre, 2001 ekonomik krizinden sonra uygulanan mali tedbirlerin ve bankacılık sektöründe gerçekleştirilen reformların katkısı çok büyük olmuştur. Aynı zamanda, kriz sonrası dönemde makroekonomik dengelerin korunması, finansal istikrarın sağlanması ve enflasyonla mücadeleye devam edilebilmesi için uygulanan politikalar da gerçekleşen bu büyüme rakamlarına önemli bir katkı sağlamıştır. Bununla beraber, ekonomi yönetimi tarafından zamanında ve gerekli olduğu durumlarda uygulamaya koyulan politikaların küresel ekonomik kriz süresince gerçekleşen kesintisiz büyümeye katkısı yadsınmaz (Karagöl, 2011:2).

4. SONUÇ

Türkiye’de bugüne kadar farklı zamanlarda ve etkileri farklı olan krizler yaşanmıştır. Ancak yaşanan bu 2008 küresel kriz diğerlerine pek benzememektedir. 2001 krizinin etkisinin ortadan kalkmaya başladığı bir dönemde ortaya çıkan bu yeni kriz, Türkiye ekonomisini de diğer ülkelerin etkilendiği gibi etkilemiştir. Türkiye ekonomisi güncel küresel krizden ciddi biçimde etkilenmiştir. Krizden, çok hızlı girildiği gibi yine çok hızlı çıkmış veya çıkılmakta oluşu bu gerçeği değiştirmemektedir.

Türkiye ekonomisinin küresel krizden hızlı ve güçlü bir şekilde çıkmasında kamu maliyesi ve para politikasının kriz sürecinde zamanlı, hedef odaklı ve genel makro ekonomik dengeleri gözetten bir anlayışla uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır. 2002 sonrasında sağlanan istikrar ve yapısal dönüşüm sonucu elde edilen makroekonomik ve finansal yapının, küresel krizin etkilerine karşı ekonominin önemli bir dayanıklılık göstermesine katkıda bulunmuştur.

Türkiye 2009 yılı son çeyreğinde başlayan güçlü büyüme eğilimi beş çeyrektir aralıksız devam etmektedir. Küresel kriz sonrası elde edilen büyümede ki bu başarının temelinde istikrarlı politikalar vardır.

Türkiye ekonomisi, krizden diğer ülkelere göre daha hızlı ve güçlü bir şekilde çıkmıştır. Ekonomideki toparlanma, 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren kendini hissettirmeye başlamış, yılın son çeyreğinde

GSYH yüzde 6 oranında büyüyerek hızlı bir toparlanma sürecine girildiğini göstermiştir. Nitekim 2010 yılının ilk çeyreğinde ve ikinci çeyreğinde çift haneli büyüme ile toparlanma süreci devam etmiştir. 2010 yılının ilk yarısında ulaşılan yüzde 11'lik büyüme performansı Türkiye ekonomisi kriz öncesi büyüklüğüne ulaşmış ve ikinci çeyreğe ait son verilere göre krizden çıkış sürecinde AB ve OECD ülkeleri arasında en hızlı ve güçlü büyüyen ülke olmuştur.

Türkiye ekonomisinde de alınan tedbirler ve uygulamaya konulan ekonomik ve mali politikalar sonucunda, özellikle 2009 yılının ikinci yarısından itibaren küresel krizin olumsuz etkileri azalmaya başlamıştır. Yurt içi piyasalardaki belirsizliklerin azaltılarak ekonomide güven ortamının büyük ölçüde sağlanması ve ekonomideki talebin canlı tutulmasına yönelik tedbirler, kredi hacminin genişlemesi krizin etkilerinin giderilmesinde önemli rol oynamıştır.

2008 yılında tüm dünyada yaşanan küresel ekonomik krizin; 2009 yılında belirsizliklerin yoğun olarak yaşanmasına ve ekonomik faaliyetlerde önemli bir daralmaya neden olmasının ardından, 2010 yılı başta gelişmiş ülkelerde olmak üzere, dünya ekonomisinin genelinde canlanma eğiliminin görüldüğü bir yıl olmuştur. 2010 yılında dünya ekonomisinde beklenen ekonomik faaliyetlerin canlanması; hükümetlerin mali canlandırma paketleri, merkez bankalarının para politikalarıyla destekleri ve tükenen stokların yenilenmesi gibi geçici ve kısa vadeli politikalarla sağlanabilmiştir. Ancak bu canlanmanın sürdürülebilir olması için bozulan mali yapının düzeltilmesine yönelik ve yapısal reformlarla da desteklenecek orta vadeli politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

2008'de başlayan ve 2009'da bütün dünyayı etkisi altına alan küresel krizde yaşanan küçülmeden bu yana Türkiye, çok hızlı bir büyüme ivmesi yakalamış durumda. 2009'un son çeyreğinden bu yana büyümeye devam eden ekonomi, son iki yıldır beklentilerin ve tahminlerin üzerinde bir seyir izliyor. Birçok gelişmiş ülke krizden çıkmakta zorlanırken, Türkiye küresel krizin etkilerinden en hızlı kurtulan ülkelerin başında geliyor. TÜİK verilerine göre üretim yöntemiyle hazırlanan gayri safi yurtiçi hâsıla tahmininde, 2011 üçüncü çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, cari fiyatlarla gayri safi yurtiçi hâsıla yüzde 17,4'lük artışla 348 milyar 802 milyon liraya çıktı. Sabit fiyatlarla ise bu dönemde ekonomi, yüzde 8,2'lik büyümeyle 31 milyar 29 milyon lira oldu. Türkiye bu rakamlarla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri temsil eden OECD, AB ve G20 ülkeleri arasında en yüksek büyüme oranına ulaştı.

Sıkı bir mali disiplin çerçevesinde uygulanan kararlı politikalar Türkiye'nin ekonomik programının temel unsurları olup, enflasyonun düşmesine bağlı olarak ekonomide hızla büyüme kaydedilmesinde önemli rol oynamaktadır. Türkiye, güvenilir makroekonomik politikaların yanı sıra, geniş kapsamlı ve uzun vadeli bir yapısal dönüşüm programını da uygulamaya devam etmektedir. Diğer ülkelerdeki uygulamalarla karşılaştırıldığında, Türkiye'nin özellikle yapısal ve kurumsal değişiklikleri hızla ve büyük bir başarıyla hayata geçirdiği görülmektedir. Finans sektörünü yeniden yapılandırarak, kamu sektöründe yönetim anlayışını iyileştiren ve iş ortamını geliştiren Türkiye, bu alanlarda büyük mesafe kaydetmiştir. Kapsamlı ekonomik reformlarla birlikte uygulanan isabetli ekonomi politikaları neticesinde Türkiye ekonomisi, geçtiğimiz sekiz yıl boyunca istikrarlı bir büyüme sergilemiştir. Kararlı bir şekilde uygulanan yapısal reformlar ve başarılı makroekonomik politikalar, Türkiye'nin bölgesinde en hızlı büyüyen ekonomiler arasına girmesini sağlamıştır.

Türkiye ekonomisinin küresel krizden hızlı ve güçlü bir şekilde çıkmasında kamu maliyesi ve para politikasının kriz sürecinde zamanlı, hedef odaklı ve genel makro ekonomik dengeleri gözetten bir anlayışla uygulanması sonucu önemli rol almıştır.

Türkiye'nin büyümedeki yüksek performansını sürdürebilmesi için özel sektör yatırımlarındaki artışın devamlılığını sağlayacak ve ihracatta artışı gözetecek tedbirler alması gerekmektedir. İhracatımızda kalıcı bir artışın sağlanabilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilebilmesi için de stratejik bir yaklaşımın geliştirilmesi son derece önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Afşar M., (2004), Finansal Küreselleşme ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi, T.C. Anadolu Üniv yayınları, No:1558, Eskişehir.
- Ateş, K. (2005), Amerika Birleşik Devletlerinde Mortgage Uygulamasında Vergi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:285, 50-53.
- Bauman Z., (1998), Küreselleşme, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BDDK . (2008), Finansal Piyasalar Raporu, Sayı: 12, Aralık 2008
- BBDK, 2008, ABD Mortgage Krizi
http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/5176ABDMORTGAGE05082008x.pdf.Erişim Tarihi: 11.04.2011.
- Berkmen, Pelin Gaston Gelos, Robert Renhack and James P. Walsh (2009), The Global Financial Crisis: Explaining Cross-Country Differences in the Output Impact, IMF Working Paper, WP/09/280, <http://www.imf.org>.15.03.2012.
- Bozkurt, V. (2000). Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar, İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 2(1), 1-12.
- Coşkun, Y.S. ve Balatan, Z. (2009), Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Yöntemi İle Bilânçoya Dayalı Mali Etkinlik Analizi, 12. İktisat Öğrencileri Kongresi, 7-8 Mayıs 2009 İzmir
- Eroğlu, Ö. ve Albeni, M. (2002), Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye, Bilim Kitabevi Isparta
- Freeman, A, (1998), “Dünyanın Sonunun Sonu mu?”, Çev:Sungur Savran, İktisat Dergisi, Sayı:385, (Aralık), s.54-65.
- Güloğlu, B. Ve Altunoğlu E. (2002), Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri, İstanbul Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı:27.
- Kar, M. Ve Günay, E. (2003). Küreselleşme, Bölgeselleşme ve Entegrasyon Teorisine Giriş, (Ed: Muhsin Kar ve Harun Arıkan), Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye, İstanbul: Beta Basım A.Ş, s.3-27.
- Karacan, A. Ğ. (1996), Bankacılık ve Kriz, Finans Dünyası Yayınları, İstanbul.
- Karagöl, E.T.(2011), GSYİH 2011-II. Çeyrek(Nisan, Mayıs Haziran) Değerlendirmesi, www.setav.org.(12.12.2011)
- Kibritçioğlu, A. (2001), Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Hükümetler, Yeni Türkiye Dergisi, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı 41, 174-182.

- Kutlay, M. (2009), “Küresel Finansal Krizin Türk Ekonomisine Etkileri: Türkiye’nin Kalkınması Önünde Engel mi, Fırsat mı?”, USAK, Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 12 Eylül 2009, <http://www.usak.org.tr/haber.asp?id=210>(25.2.2010)
- Kutlu, E. (1998), Küreselleşme ve Etkileri, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F Dergisi, 14(1- 2)Yayın No:1068,0363-386.
- Macovei, M., (2009). Growth and Economic Crises in Turkey: Leaving Behind A Turbulent Past, European Commission, Economic and Financial Affairs, Belgium.
- Maliye Bakanlığı, (2010),Yıllık Ekonomik Rapor, <http://www.sgb.gov.tr/Sayfalar/YillikEkonomikRapor.aspx> (12.6.2011)
- Maliye Bakanlığı, (2011),Yıllık Ekonomik Rapor, <http://www.maliye.gov.tr/Sayfalar/YillikEkonomikRapor.aspx>(17.2.2012)
- Mishkin, F.S . (2001), Financial Policies and the Prevention of Financial Crises in Emerging Market Countries, NBER Working Paper Series, 8087, January.
- MÜSİAD, 2009, Yine Kriz, Yeni Dersler, Türkiye Ekonomisi Araştırma Raporları
- Öztürk, S. ve Özdemir, A. (2010), Küresel Krizin Ekonomik Etkileri: Küreselleşmenin Krizi, www.ozal.congress.inonu.edu.tr/pdf/131.pdf (Erişim Tarihi:11.02.2011).
- Öztürk, S. ve Gövdere, B. (2010), Küresel Finans Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y.2010, C.15, S.1 s.377-397.
- Stiglitz, E.J., 2002. Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı, Çev.: A. Taşçıoğlu, D. Vural, Plan B Yayınları, İstanbul. 298 s.
- Susam, N ve Bakkal, U. (2008), Kriz Süreci Makro Değişkenleri ve 2009 Bütçe Büyüklüklerini Nasıl Etkileyecek? Maliye Dergisi, Sayı 155, Temmuz- Aralık 2008
- Taban, S. (2011), Küresel Finans Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemde Türkiye’de Ekonomik Büyümenin Dinamikleri www.setav.org. (Erişim Tarihi:10.04.2011).
- Taylor, J.B. (2009), The Financial Crisis and The Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong, NBER Working Paper 14631, January, <http://www.nber.org> (Erişim Tarihi:12.02.2011).
- TÜİK. (2009), Türkiye İstatistik Yıllığı, 176

- Togay, S. ve Köse, N. (2010), Küresel Ekonomik Krizin Türkiye’de Reel Sektöre Yansımaları, Milli Prodüktive Merkezi Verimlilik Raporu, Ankara
- Tong, H and Shang-J. W. (2008), Real Effects of Subprime Mortgage Crisis: Is It a Demand or a Finance Shock? NBER Working Paper 14205
<http://www.nber.org> (Erişim Tarihi:12.02.2011).
- Ünal, A. ve Kaya, H. (2009), Küresel Kriz ve Türkiye, Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- Yaprak, Ş. (2009), “Ekonomik Krizlerin İstihdama Yansıması”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı2.
- Yeldan, E. (2002), Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, S. (2010), 2008 Yılı Küresel Ekonomi Krizinin Dünya ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi Cilt:12, sayı:18, 47-55,
- Yılmaz, D. (2009), 77.Olağan Genel Kurul Toplantısı Açış Konuşması, TCMB, 14 Nisan 2009, Ankara, <http://www.tcmb.gov.tr> (Erişim Tarihi:09.02.2011).